

Анісімова Г. В.¹

Природно-правові підходи щодо забезпечення екологічних прав

1. Декларація Про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. проголошує, що земля, її надра, повітряний простір, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах її території, природні ресурси її континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони, весь економічний і науково-технічний потенціал, створений на території України, є власністю її народу, матеріальним підґрунтям її суверенітету й використовуються з метою забезпечення матеріальних і духовних потреб її громадян. Україна самостійно встановлює порядок організації охорони природи на території й використання природних ресурсів, дбає про екологічну безпеку громадян, генофонд народу, його молодого покоління.

Закріплення в Основному Законі положень щодо суверенітету України (статті 2, 5 та ін.) сприяло подальшому його науковому дослідженню як правової категорії. Суверенітет Української держави є похідним від суверенітету народу. Категорія «суверенітет» постійно збагачується, і в сучасних умовах доцільно розглядати її зміст не тільки як верховенство, самостійність, повноту й неподільність влади в межах території держави, незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах, а й як захист прав та свобод людини, її інтересів. Належне забезпечення державного суверенітету України, безумовно, неможливо без урахування низки еколого-правових чинників: (а) подальшого вдосконалення правових засад механізму реалізації й захисту екологічних прав та інтересів людини; (б) створення сприятливих умов забезпечення екологічної безпеки; (в) вдосконалення правового режиму використання й охорони природних ресурсів тощо.

2. Інститут екологічних прав людини, закріплений у Конституції, законах України та інших нормативно-правових актах, ґрунтується на поєднанні природно-правових і позитивістських підходів. Природне право, як основа норм і принципів загальноєвропейських прав людини, містить у собі ідеали волі, справедливості, рівності всіх перед законом, визнання народу як

¹ Кандидат юридичних наук, доцент, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого.

єдиного джерела влади й носія суверенітету. Основоположні засади природного права закладені в поняття «народний суверенітет», яке розглядається в Конституції України як пріоритетний відповідно до державного. В Основному Законі визначені об'єкти права власності Українського народу, від імені якого права власника у відповідних межах здійснюють органи державної влади й органи місцевого самоврядування.

3. В умовах сьогодення все частіше постає питання щодо місця екологічних прав у системі прав людини. Природно-правова доктрина у сфері екологічного права сприймає як постулат існування невід'ємних, невідчужуваних прав людини, властивих їй за фактом народження; жодна держава, жодна влада не вправі відібрати або обмежити їх. Природні екологічні права формують об'єктивно необхідні умови життєдіяльності людей, служать підставою для виникнення й розвитку численних прав. За сучасних умов існують усі підстави, щоб вести мову про сталу систему екологічних прав, фундаментальним складником якої, безсумнівно, виступають природні екологічні права. Відповідно до їх генераціонального походження вони належать до першого покоління прав (громадянських (особистих) і політичних), а до змісту – становлять самостійну групу безпосередньо екологічних прав. Проте деякі фахівці в галузі конституційного права й досі відносять до прав соціальних.

4. Згідно із Законом «Про основи національної безпеки України» об'єктами національної безпеки є: держава (її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканість); людина і громадянин (їх конституційні права і свободи); суспільство (його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні й матеріальні цінності, інформаційне й навколишнє природне середовище та природні ресурси). Екологічна безпека є невід'ємним складником національної безпеки. Відносини щодо забезпечення екологічної безпеки тісно пов'язані: (а) природними екологічними та іншими правами громадян; (б) раціональним, і ефективним використанням природних ресурсів, екологічно небезпечних територій та об'єктів; (в) охороною навколишнього природного середовища. Усе це й обумовлює комплексність змісту поняття, що містить у собі (а) певний стан природного об'єкта й (б) систему гарантій держави щодо дотримання нормальної життєдіяльності її громадян. В основу життєдіяльності суб'єктів закладені певні природні екологічні права, без належної реалізації яких неможливе існування людини як соціобіологічної істоти. Необхідно віднести забезпечення вимог екологічної безпеки до пріоритетних національних інтересів і створити для цього відповідну законодавчу базу.

5. У законодавстві й теорії екологічного права ще й дотепер залишаються малодослідженими такі поняття, як «публічний» та «особистий інтерес», їх «охорона» й «захист». Не стали ще предметом ґрунтовних досліджень їх природа, форми та правові засоби реалізації, а також функціональне значення. Наприклад, у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» лише тричі згадується про інтерес.

У його преамбулі значиться, що цей Закон приймається в інтересах нинішнього й майбутніх поколінь. У п. «е» ст. 3 йдеться про науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних і соціальних інтересів суспільства на засадах поєднання міждисциплінарних знань екологічних, соціальних, природничих і технічних наук і прогнозування стану навколишнього природного середовища. Пункт «в» ст. 12 передбачено обов'язок громадян у сфері охорони довкілля не порушувати екологічні права й законні інтереси інших суб'єктів. У законодавстві також доцільно визначити співвідношення національних і публічних інтересів. Прогалини в позитивному екологічному праві не повинні виключати реалізацію екологічних інтересів, які до сьогодні залишаються за межами законодавства, але потенційно становлять його резерв. Звичайно, для цього вагоме наукове значення матиме дослідження змісту і взаємодії природних і суб'єктивних екологічних прав та інтересів людини.

0 0 1

АКАДЕМІЯ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО
БУДІВНИЦТВА ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
АПрН УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

код екземпляра

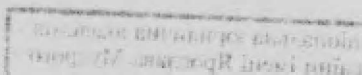
362040

**ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО
СУВЕРЕНІТЕТУ**

**Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
м. Харків, 27 березня 2009 р.**

**Харків
2009**

Редакційна колегія: Ю. П. Битяк – доктор юридичних наук, професор, академік АПрН України; І. В. Яковюк – кандидат юридичних наук, доцент; Г. В. Чапала – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник

Матеріали друкуються в авторській редакції

О 64 **Організаційні та правові проблеми забезпечення державного суверенітету: матеріали міжнар. наук.-практ. конф, м. Харків, 27 берез. 2009 р. / Редкол.: Ю. П. Битяк, І. В. Яковюк, Г. В. Чапала. – Х.: Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2009. – 147 с.**

ISBN 978-966-9716-89-8

У збірнику подається стислий виклад доповідей і повідомлень, представлених науковцями та викладачами наукових та освітніх закладів, а також практичними працівниками на міжнародній науково-практичній конференції «Організаційні та правові проблеми забезпечення державного суверенітету», яку було організовано з нагоди III Всеукраїнського фестивалю науки Академією правових наук України спільно з Науково-дослідним інститутом державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України та Національною юридичною академією України імені Ярослава Мудрого і проведено 27 березня 2009 р. у Харкові. Конференція, у роботі якої брали участь науковці України та Росії, була присвячена обговоренню актуальних питань сучасного стану забезпечення державного суверенітету.

Розраховано на науковців, аспірантів, студентів, тих, хто цікавиться проблемами реалізації державного суверенітету в умовах європейської інтеграції і глобалізації.

ББК 67.0 (4 УКР)

ISBN 978-966-9716-89-8

© Науково-дослідний інститут державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України, 2009

Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2009

Національна юридична академія
України імені Ярослава Мудрого

Бібліотека

№ 2006/49